

Voedselveiligheid, wie controleert dat? De geschiedenis leert dat de overheid onmisbaar is. Zelfregulering werkt alleen onder voorwaarden.

Falende zelfregulering

Wouter van der Weijden, directeur Stichting Centrum voor Landbouw en Milieu

In 2003 schreef ik een advies over voedselveiligheid aan de minister van Landbouw. Strekking: voedselveiligheid is prima te controleren in het eindproduct. Bedrijven die onveilig voedsel verkopen lopen reputatierisico en zullen dus zorgen dat ze hun zaakjes op orde hebben. Dat geldt in elk geval voor grote merken en supermarkten. De overheid zou zich dan kunnen concentreren op merkloze producten en kleinere winkels. Ik heb mij vergist. In de periode 1999 t/m 2007 heeft in de veehouderij een explosie van antibioticagebruik plaatsgevonden, gevolgd door een opmars van resistente bacteriën in vlees. In 2012 was zelfs al 100 procent van de kipfilet besmet. Wel begon in 2008, onder druk van de media, het antibioticagebruik terug te lopen, maar intussen had de hele vee- en vleessector al reputatieschade opgelopen.

Hoe heeft dit zo uit de hand kunnen lopen? Ik noem vijf oorzaken:

- sommige veehouders zetten hun dierenarts onder druk veel antibiotica voor te schrijven. Waarbij de goeden onder de kwaden zouden lijden;
- sommige dierenartsen werkten daar aan mee, ook omdat ze aan antibiotica konden verdienen;
- supers maakten zich zorgen, maar schoven het probleem door naar de overheid en de consument (goed verhitten!). Intussen bleven ze besmet vlees verkopen en er zelfs mee stunten;
- de Consumentenbond publiceerde alarmerende cijfers, waaruit interessante verschillen bleken tussen ketens. Maar veel lawaai maakte de bond niet en ze schoof het probleem, net als de supers, door naar de overheid;
- de overheid vertrouwde op 'eigen verantwoordelijkheid', voerde geen wettelijke normen in en bezuinigde fors op de NVWA.

Is zelfregulering dan een illusie? Nee, het kan werken onder twee voorwaarden. De eerste is transparantie, waarbij verschillen tussen ketens zichtbaar worden gemaakt. Vleesbedrijven moeten dat dan vertalen naar hun veehouders/leveranciers en de dierenartsen. Dat vergt systematische monitoring. Tweede voorwaarde is dat een onafhankelijke partij openlijk kritiek levert op ketens die slecht presteren en ketens die het goed doen in het zonnetje zet.

Het antibioticagebruik is inmiddels fors gedaald en ook het aantal resistente bacteriën begint terug te lopen. Dat biedt ruimte voor shaming en faming. Wat ook zou helpen is als de overheid wettelijke normen invoert. Die bieden de duidelijkheid waar ketenpartijen en consumenten behoefte aan hebben. Hopelijk gaan de goeden dan nooit meer onder de kwaden lijden.

